בס״ד, כו חשוון תשפ״ה

27 בנובמבר 2024

תיק מס׳ 83061

פסק דין

בעניין שבין	לבין
התובע	**הנתבע**
המערער, להלן ׳**התובע**׳	המשיב והמערער שכנגד, להלן ׳**הנתבע**׳

א. רקע

הנהלת בית הדין העבירה לעיוננו ערעור וערעור שכנגד שהגישו המערערים על החלטת כבוד בית הדין קמא. התובע שימש כאדריכל (להלן: **האדריכל**) בפרויקט שיזם הנתבע (להלן: **היזם**).

להלן תמצית השתלשלות העניינים עד לשלב זה:

האדריכל, הגיש תביעה לבית הדין ארץ חמדה גזית בעניין תשלום שכר הטרחה לו הוא זכאי לטענתו עבור שני פרויקטים שבהם ביצע עבודות אדריכלות עבור היזם בעיר פלונית: פרויקט י׳ ופרויקט פ׳.

בשלב ראשון הצדדים הגיעו לבוררות אצל הרב עקיבא כהנא ואחר כך לבית הדין קמא.

התביעות מצד האדריכל כללו תביעה לשכר טרחה, תביעת נזיקין בגין עיכוב הפרוייקטים, תביעת לשון הרע ותביעות כספיות נוספות. מאידך היזם כפר בעצם החיוב ברוב התביעות, ובמיעוטן, אף כשלא כפר בעצם החיוב, כפר בגובה התשלום שעליו לשלם.

בתאריך 08/2/24 הוציא בית הדין קמא פסק דין בו חוייב היזם לשלם לאדריכל סך 12,000 ₪ עבור פרויקט י׳ וסך 49,700 ₪ עבור פרוייקט פ׳. כמו כן חוייב היזם להשתתף בהוצאות המשפט של האדריכל ולשלם לו על כך 1,065 ₪. בד בבד, בית הדין קמא חייב את התובע לתת לנתבע קבצים עם התוכניות של שני הפרוייקטים כשהן פתוחות לשימושו.

את שאר התביעות ההדדיות בית הדין קמא דחה.

בתאריך 15/2/24 הגיש האדריכל ערעור על החלטת בית הדין בשני הפרוייקטים.

בתאריך 2/6/24 הגיש היזם לבית הדין מענה לערעור ובתוכו גם ערעור נגדי.

משרד ראשי: רח׳ ברוריה 2, ת.ד. 8178 ירושלים 91080 Main Office: 2 Brurya St. P.O.B 8178 Jerusalem 91080
טל׳ 02-5371485 Tel פקס 02-5379626 Fax www.eretzhemdah.org beitdin@eretzhemdah.org ע״ר מס׳ 580120780

Founders: The Bellows Family, Chicago, Illinois

בתאריך 22/07/2024 הוציא בית הדין לערעורים פסק דין חלקי בו הוא דחה את הערעור בנוגע לפרוייקט י', תוך שהוא מאשר את כלל הפסק בנושא י', וחייב את הנתבע לשלם על פרוייקט זה סך של 15,105 ₪ כולל מע"מ, עד לתאריך 27/8/2024.

בנוגע לערעורים בפרוייקט פ', בית הדין לערעורים קבע שיש לקיים דיון נוסף והרחיב את הטיפול בנושא להרכב של שלושה אבות בית דין.

ב. טענות התובע

1. בית הדין קמא תימחר את עבודתו של התובע לפי הערכה של מומחה, אשר העריך את היקף העבודה שנעשתה ב-35%. על כך טען התובע שבית הדין קמא לא הביא בחשבון שני רכיבים חשובים נוספים:

א. המומחה קבע שבמצב שבו יש מאמץ תכנוני משמעותי מקובל לתת 10% נוספים כבר בשלב זה של הפרוייקט. כלומר, 38.5% מכלל השכר. לטענת התובע, בפרוייקט זה נדרש ממנו מאמץ תכנוני ייחודי, כפי שניכר מהחומרים ששלח לבית הדין.

ב. בנוסף, בסעיף 5 להצעת המחיר מצויין שבמצב שבו היזם מפסיק את העבודה עליו לשלם גם 50% מאבן הדרך הבאה. ומכיוון שהשכר על אבן הדרך הבאה עומד על 10% מכלל הפרוייקט, לפיכך מבקש התובע לחייב את הנתבע לשלם 5% נוספים מכלל הפרוייקט. לטענת התובע, חוסר ההסכמה של היזם לשלם בזמן סביר ודרישתו לעכב את התשלום לתקופה של כחמש שנים הם הגורמים להפסקת העבודה, לכן על הנתבע לשלם גם פיצוי זה.

בתוספת שני הרכיבים שהוזכרו יוצא שבסך הכל מגיע השכר שעל הנתבע לשלם לתובע לטענתו ל-43.5% מכלל השכר בפרוייקט.

2. על בית הדין לחייב את הנתבע להוסיף מע"מ כחוק על כל סכום שיחייב את הנתבע לשלם, זאת בגלל שמדובר בשכר עבור עבודה שביצע.

3. לטענת התובע שגה בית הדין קמא בכך שדחה את תביעת הנזקים הנלוים בנושא הלנת שכר, מניעת ריוח של עבודות נוספות שהיה ביכולתו לקחת באותו הזמן, הוצאות משפט, עגמת נפש ולשון הרע. לטענתו הנימוקים שניתנו בפסק הדין קמא חסרים וקצרים.

ג. טענות הנתבע

1. הנתבע חזר על טענתו כי מעולם לא הסכים בצורה מחייבת לסכום שנאמר בהצעת המחיר. אף בפעמים בהן התייחס לסכום זה והסכים ללכת עם התובע זה היה רק בתורת

משרד ראשי: רח' ברוריה 2, ת.ד. 8178 ירושלים 91080 Main Office: 2 Brurya St. P.O.B 8178 Jerusalem 91080
טל' 02-5371485 Tel פקס 02-5379626 Fax www.eretzhemdah.org beitdin@eretzhemdah.org ע"ר מס' 580120780
Founders: The Bellows Family, Chicago, Illinois

פשרה. היות ולא הייתה לטענתו התחייבות חוזית, הרי שהתשלום שהוא חייב בו צריך להיבחן לפי ההנאה שקיבל. למעשה, בעקבות הפסקת העבודה נאלץ הנתבע להתחיל את כל התהליך מחדש עם איש מקצוע אחר, לפיכך הוא לא נהנה כלל מעבודת התובע ולכן לא מוטל עליו לשלם לו כלל. עוד טען הנתבע שבית הדין קמא טעה בניתוח הראיות. בנוסף, הביא הנתבע ראיה חדשה מהודעת ווטסאפ שלא הוגשה בפני בית הדין קמא שלטענתו מוכיחה שהוא לא הסכים לשכר שביקש התובע.

2. עוד טוען הנתבע, שגם ההסכמה בתורת פשרה התבססה על כך שהתשלום יינתן רק לאחר חמש שנים. משמעות הדברים לטענתו היא, שהשכר עבור העבודה הוא סך של 66,000 ₪ וכל ההסכמה לתוספת עד לסכום של 142,000 ₪ הייתה בתמורה לאיחור התשלום ובשל כך יש בה איסור ריבית, ולכן אין לה תוקף.

3. יהיה השכר שמגיע לתובע אשר יהיה, יש להפחית ממנו את השכר שהוא נאלץ לשלם למהנדס הראשי בגובה של 15,000 ₪, משום שעל פי החוזה בין הצדדים, על התובע לשאת בעלות זו. בית הדין קמא לא התייחס לטענה זו.

4. הנתבע טוען לנזקים בגין הפסקת העבודה.

ד. נושאי הדיון

1. האם השכר שנכתב בהצעת המחיר מחייב?
2. האם החוזה בטל מדיני ריבית?
3. מה גובה התשלום שחייב הנתבע לשלם על העבודה שנעשתה?
4. תשלום המע"מ
5. האם על הנתבע לשלם פיצוי של 5% נוספים בגין הפסקת העבודה?
6. שכרו של המהנדס
7. הקניין הרוחני
8. תביעת הלנת שכר
9. פריסת התשלומים
10. הצמדה למדד תשומות הבניה
11. תביעה הדדית בגין לשון הרע
12. נזקים עקיפים בעקבות הפסקת העבודה
13. טענת הנתבע לנזקי גרמא בפרויקט י'
14. הוצאות משפט ונזקים עקיפים בעקבות ניהול ההליך
15. השיקים

משרד ראשי: רח' ברוריה 2, ת.ד. 8178 ירושלים 91080 Main Office: 2 Brurya St. P.O.B 8178 Jerusalem 91080
טל' 02-5371485 Tel פקס 02-5379626 Fax www.eretzhemdah.org beitdin@eretzhemdah.org ע"ר מס' 580120780
Founders: The Bellows Family, Chicago, Illinois

ה. האם השכר שנכתב בהצעת המחיר מחייב?

בית הדין קמא נדרש לשאלה יסודית זו, ולאור הראיות שהוגשו בפניו הכריע כי העבודה נעשתה על בסיס ההסכמה בין הצדדים ביחס לתמחור שנכתב בהצעת המחיר, וזאת למרות שבנוגע למועדי התשלום לא היתה הסכמה בין הצדדים.

בית הדין לערעורים עיין בחומר הראיות ואף בחומרים הנוספים שנשלחו על ידי הצדדים, והגיע למסקנה שבית הדין קמא צדק בניתוח החומרים.

לאור זאת אנו דוחים את ערעור הנתבע בעניין, ומשאירים את קביעת בית הדין קמא כי הצעת המחיר שהועברה בין הצדדים נחשבת לחוזה מחייב שעל בסיסו יש לתמחר את העבודה.

ו. האם החוזה בטל מדיני ריבית?

הנתבע טען ששכר העבודה הוא 66,000 ₪ וכל התוספת עד לסכום של 142,000 ₪ שהוסכמה בין הצדדים ניתנה כתמורה על איחור התשלום, ויש בכך איסור ריבית, ולכן אין לתוספת זאת תוקף.

אנו דוחים טענה זו על בסיס שלושה נימוקים:

1. זה המחיר האמיתי

הסכום נכתב על ידי התובע בהצעת המחיר כמחיר של העבודה על בסיס אבני הדרך שמצויינות בהצעת המחיר, ולפיהן התשלום יתרחש לאורך העבודה ויסתיים עם סיומה.

על אף העובדה שהנתבע לטענתו ביקש לאחר את התשלומים מעבר לסיום העבודה בפרוייקט, אין בכך בכדי לשנות את מהות הצעת המחיר, גם אם התובע הסכים לקבל את התשלום באיחור, אין הדבר מעיד כי מדובר בריבית.

לטענת הנתבע הוא ביקש לדחות את התשלום עד לאכלוס הפרוייקט, והסיכום ביניהם היה שהתשלום שבהצעת המחיר מותנה בעיכוב התשלום עד למועד זה. מדובר בתשלום מאוחר ולא בריבית.

2. מרבין על השכר

במשנה (בבא מציעא סה עמוד א) מובא:

> 'מרבין על השכר ואין מרבין על המכר. כיצד? השכיר לו את חצרו, ואמר לו: אם מעכשיו אתה נותן לי - הרי הוא לך בעשר סלעים לשנה, ואם של חודש בחודש - סלע לחודש, מותר.'

ובגמרא (שם) מבואר:

> 'מאי שנא רישא ומאי שנא סיפא? - רבה ורב יוסף, דאמרי תרוייהו: שכירות אינה משתלמת אלא בסוף, והאי כיון דלא מטא זמניה למיגבא - לאו אגר נטר ליה.'

משרד ראשי: רח' ברוריה 2, ת.ד. 8178 ירושלים 91080 Main Office: 2 Brurya St. P.O.B 8178 Jerusalem 91080
טל' 02-5371485 Tel פקס 02-5379626 Fax www.eretzhemdah.org beitdin@eretzhemdah.org ע"ר מס' 580120780

Founders: The Bellows Family, Chicago, Illinois

כלומר, כל עוד זמן התשלום לא חורג מסיום העבודה הוא לא מוגדר חוב, ולכן אין גם המתנת מעות. ממילא לא שייך להתייחס לתוספת תשלום האופן זה כשכר המתנת מעות.

וכן נפסק בשולחן ערוך (יורה דעה קעו ו), הן ביחס לשכירות קרקעות והן ביחס לשכר עבודה:

'מותר להרבות בשכר הקרקע (לשון הרמב"ם פ"ז מה"מ דין ח'). כיצד, השכיר לו את החצר וא"ל קודם שהחזיק בו: אם מעכשיו אתה נותן לי הרי היא לך בעשרה סלעים בכל שנה, ואם תתן שכר חדש בחדש הרי הוא בסלע בכל חדש, הרי זה מותר. **וכיוצא בזה בשכר האדם גם כן מותר'.**

אבן הדרך האחרונה בהצעת המחיר היא פיקוח עליון וקבלת טופס 4. קבלת טופס 4 ואכלוס הפרוייקט בדרך כלל מתרחשים בו בזמן, כפי שכתב אף הנתבע עצמו בכתב הערעור שלו.

ממילא, אף לטענתו של הנתבע ואף אם היה מוסכם ביניהם כדבריו, שהתשלום יהיה רק עם אכלוס הפרוייקט, כל עוד אין דרישה לתוספת תשלום לאחר סיום כלל העבודות של האדריכל, אין בכך משום ריבית.

3. ספק ריבית דרבנן

גם לו היינו מקבלים את טענת הנתבע שיש כאן איסור ריבית, בוודאי שלא מדובר כאן ב"ריבית קצוצה", שהרי לא מדובר על ריבית בהלוואה אלא על ריבית בשכירות, ועל כן כל הדיון כאן נסוב בספק דרבנן, שהוא לקולא, ודי בכך בכדי שלא להפסיד את התובע מהשכר שמגיע לו.

ז. מה גובה התשלום שחייב הנתבע לשלם על העבודה שנעשתה?

בית הדין קמא הזמין חוות דעת של מומחה וביקש ממנו לקבוע מה היקף העבודה שנעשתה.

המומחה השיב שהוא מעריך את העבודה שנעשתה בכ-35% מכלל העובדה. אולם הוסיף כי במצבים שבהם נעשה מאמץ תכנוני מיוחד, מקובל לתת תוספת של עד 10% מסכום זה, כלומר, 38.5% מכלל העבודה.

על בסיס חוות הדעת המומחה פסק בית הדין קמא, שעל הנתבע לשלם לתובע סך של 35% מהסכום שבהצעת המחיר, אולם לא חייב בתשלום של ה-10% הנוספים ונימוקו (עמוד 21 בפסק הדין):

'לבית הדין לא ידוע שנעשה מאמץ תיכנוני מול הועדה המקומית ושהתובע עמד בקריטריון לתוספת זו. לא הייתה הבטחה או הסכמה לגבי תוספת זו, וברור שעל רקע המחלוקת הקשה שבין הצדדים, אין מקום לחייב את הנתבע לשלמה. ולפיכך בית הדין לא יקבל את המלצת המומחה בעניין זה.'

התובע טוען שבית הדין קמא שגה בפסיקה זו, היות ונעשה מאמץ תכנוני משמעותי ביותר בפרוייקט זה.

משרד ראשי: רח' ברוריה 2, ת.ד. 8178 ירושלים 91080 Main Office: 2 Brurya St. P.O.B 8178 Jerusalem 91080
טל' 02-5371485 Tel פקס 02-5379626 Fax www.eretzhemdah.org beitdin@eretzhemdah.org ע"ר מס' 580120780

Founders: The Bellows Family, Chicago, Illinois

עיינו בטענה זו והחלטנו לקבל אותה ממספר טעמים:

1. ראשית כל, עצם הסכמתו של הנתבע לעבוד במצב בו התשלום שישולם לו הוא במועד מאוחר בהרבה מן המקובל, מלמד על מסירותו ועל נאמנותו לעבודה, דבר שאינו מקובל ורגיל, והוא כשלעצמו מלמד על מאמציו של התובע.
2. בנוסף לכך, מן התכתובות שהובאו בפני בית הדין ניכר כי לוח הזמנים היה צפוף עד מאוד והתובע עשה מאמצים כדי לעמוד בו. לא אחת הנתבע פנה אל התובע תוך שהוא מסביר כי תקנות מסויימות עלולות להשתנות ולכן יש להזדרז בהגשת התוכניות.
3. מעבר לכך, בית דין זה סבור כי אבני הדרך שבהצעת המחיר אינם מהווים רק את אופן פריסת התשלומים, אלא גם תמחור מסויים של שלבי העבודה השונים.

ראיה לכך היא העובדה שסעיף 5 בהצעת המחיר קובע, שבמקרה של הפסקת עבודה על ידי היזם, עליו לשלם לאדריכל את הסכום שנקבע עבור שלב זה לפי אבני הדרך בתוספת פיצוי של 5% מהשלב הבא.

כלומר, שאבני הדרך מהוות גם בסיס לתמחור שלבי העבודה השונים ולא רק למועדי תשלום.

אף שסוגיית פריסת התשלומים היתה נתונה במחלוקת ביניהם, וברור שהנתבע לא תכנן לשלם בפועל במועדי התשלום שצויינו באבני הדרך, לא ניתן להתעלם מתמחור זה. יתירה מזו, אף בהתכתבות שנעשתה עם הדיין הרב עקיבא כהנא, הנתבע טוען כנגד סעיף הפיצוי שקובע שעליו לשלם במקרה של הפסקת עבודה 50% מאבן הדרך הבאה, אך לא יוצא כנגד עצם התמחור היחסי.

בית הדין לערעורים סבור כי אף שקשה להיסמך על אבני הדרך ולחייב בצורה מלאה תשלום של 50% מכלל הפרוייקט על העבודה שנעשתה, יש להיסמך על התמחור הזה בכדי לקבוע שהצדדים העריכו מראש, שיהיה מאמץ תכנוני משמעותי בפרוייקט זה, ולחייב את הנתבע לשלם את האחוזים הנוספים שהעריך המומחה ובכך להגיע ל-38.5 אחוז מכלל השכר בפרוייקט.

לסיכום, על הנתבע לשלם לתובע סכום של 54,670 ₪ עבור עבודתו בפרוייקט פ'.

ח. תשלום המע"מ

בנוגע לטענה כי יש להוסיף מע"מ, בית הדין מקבל את טענת התובע.

בית הדין דוחה את טענת הנתבע כי מדובר בתשלום של פיצוי, שכן מדובר בשכר לו זכאי התובע על עבודתו בפרוייקט, שבית הדין קבע שיש לשלם.

היות ובסעיף 1 בהצעת המחיר מפורש שיש להוסיף מע"מ כחוק, ברור שגם על הסכום היחסי שבית הדין מחייב לשלם עבור העבודה שנעשתה, יש להוסיף מע"מ כחוק.

על כן, בית הדין קובע כי על הנתבע להוסיף מע"מ על השכר שנקבע בסעיף הקודם, ולפיכך על הנתבע לשלם לתובע סכום של 9,294 ₪ עבור מע"מ.

משרד ראשי: רח' ברוריה 2, ת.ד. 8178 ירושלים 91080 Main Office: 2 Brurya St. P.O.B 8178 Jerusalem 91080
טל' 02-5371485 Tel פקס 02-5379626 Fax www.eretzhemdah.org beitdin@eretzhemdah.org ע"ר מס' 580120780

Founders: The Bellows Family, Chicago, Illinois

ט. האם על הנתבע לשלם פיצוי של 5% נוספים בגין הפסקת העבודה?

התובע טוען שבסעיף 5 בהצעת המחיר מצויין, שבמצב שבו היזם מפסיק את העבודה עליו לשלם גם 50% מאבן הדרך הבאה. היות ולטענת התובע, חוסר ההסכמה של היזם לשלם בזמן סביר ודרישתו לעכב את התשלום לתקופה של כחמש שנים הן הגורם להפסקת העבודה, הרי שעליו לשלם גם פיצוי זה. ומכיוון שהשכר על אבן הדרך הבאה עומד על 10% מכלל הפרוייקט, מבקש התובע לחייב את הנתבע לשלם לו 5% נוספים מכלל הפרוייקט.

מבלי להיכנס בשלב זה לשאלה מי אשם בהפסקת העבודה, היות ומדובר על סעיף שמהותו פיצוי והוא לא חלק מהתמחור של העבודה, התובע לא הוכיח ולא הציג לבית הדין ראיה על כך שסעיף זה הוסכם בין הצדדים כדין.

יתירה מזאת, אחת הראיות העיקריות לכך שהיתה הסכמה בנוגע לתמחור, היא העובדה שבהתכתבות בין הצדדים במסגרת ההליכה לבוררות אצל הרב עקיבא כהנא, הסכים הנתבע על הסכום והמחלוקת נסובה על פריסת התשלומים. אולם, בהתכתבות זו הנתבע כתב במפורש, שסעיף זה של הפיצוי לא מקובל עליו.

בנוסף, היות ומדובר בסעיף פיצויים לפוסקים רבים קיימת בו בעיית אסמכתא (הדברים מבוארים באריכות בשולחן ערוך חושן משפט סימן רז סעיף יג ובנושאי כלים שם). בכדי להתגבר על בעיית 'אסמכתא' יש צורך בניסוח מתאים ובקניין מתאים, ולא די בתחילת עבודה על בסיס הסכמה כללית בעל פה.

לסיכום, אנו דוחים את ערעור התובע בסעיף זה וקובעים שהנתבע פטור מתשלום פיצוי של 5% נוספים.

י. שכרו של המהנדס

הנתבע טען שבשל ביטול ההסכם, הושתה עליו עלות התשלום למהנדס הרישוי בגובה 15,000 ₪, וזאת למרות שעל פי ההצעת המחיר שביניהם, האחריות והתשלום על כך מוטלים על התובע.

אכן, כך כתוב בהצעת המחיר: 'תשלום לאדריכל הרישוי כלול במחיר'.

ואף התובע מודה ששכר מהנדס הרישוי מגולם בשכרו, אלא שהוא טוען שיש לו הסדרי גומלין עם קולגות, ושהוא יכול היה לספק את העבודה הזו במחיר נמוך יותר, לו הפרוייקט בכללותו היה ממשיך איתו.

למעשה, זה אומר שחלק מהעבודה שהיתה אמורה להתבצע עד לשלב זה, לא סופקה על ידי התובע.

לאור העובדה שקבענו, שעל הנתבע לשלם לתובע 38.5% משכרו, הרי שעל התובע לשאת בעלות של 38.5% משכרו של מהנדס הרישוי, וזאת משום שהסכמת הצדדים הייתה שהתובע ישא בעלות

משרד ראשי: רח' ברוריה 2, ת.ד. 8178 ירושלים 91080 Main Office: 2 Brurya St. P.O.B 8178 Jerusalem 91080
טל' 02-5371485 Tel פקס 02-5379626 Fax www.eretzhemdah.org beitdin@eretzhemdah.org ע"ר מס' 580120780
Founders: The Bellows Family, Chicago, Illinois

מהנדס הרישוי כחלק מכלל השכר שמגיע לו עבור כל הצעת המחיר. ולכן, ברגע שהוא לא קיבל את שכרו במלואו, הרי שהאחריות על תשלום שכר זה מוטלת עליו כפי השכר אותו קיבל.

אלא שעדיין יש לשאול כיצד לאמוד את שכר של מהנדס הרישוי, האם לפי הסכום שדרש המהנדס בסופו של דבר מהנתבע, או על פי הסכום הנמוך יותר שטוען התובע שהיה יכול לשלם. הדבר תלוי בשאלה האם ניתן לומר שהאשמה להפסקת העבודה מוטלת על הנתבע, ובלשון ההלכה- ידו של מי על העליונה (ר' הלכות שכירות פועלים, חושן משפט, סימן שלג').

לאור כלל החומרים והנתונים שנמסרו לבית הדין נראה שדרישת הנתבע לפריסת תשלומים כל כך רחוקה אינה בגדר הסביר וכל עוד לא יוכח שהותנתה מראש, הרי שהפסקת העבודה על ידי התובע לגיטימית והאחריות עליה מוטלת בעיקר על הנתבע. בשל כך ידו של התובע על העליונה והוא לא צריך לשאת בהתייקרות העלויות מחמת הפסקת העבודה. מאידך, מוטל עליו לשאת בעלות מהנדס הרישוי, גם אם מדובר בעלות קטנה יותר.

היות ולא מדובר בסכום גבוה וניהול דיון ראיות ובקשת חוות דעת מומחה שתקבע מה העלות של העבודה מנקודת מבטו של התובע תאריך את הטיפול בתיק ולא תצדיק את העלות שלה, בית הדין קובע בתורת פשרה הקרובה לדין שעל התובע לשלם לנתבע 2/3 מהעלות שדרש מהנדס הרישוי ביחס ל38.5% מהעבודה שנקבע שהתובע ביצע.

סכום זה עולה לכדי 3,850 ₪.

כפי שכתוב בהצעת המחיר, תשלום המע"מ על עבודת המהנדס באחריות הנתבע ולא באחריות התובע.

יא. הקניין הרוחני

התובע טען שהוא לא מוכן לתת את הקבצים עם התכניות של פרוייקט פלניג לנתבע בלא פיצוי כספי משמעותי.

מאידך, הנתבע אמר שאין לו כל צורך בקבצים אלו, ולמעשה הוא ויתר על דרישה זו. **לפיכך אין עוד מקום לדון בסעיף זה של התביעה.**

יב. תביעת הלנת שכר

התובע טוען להלנת שכר מצד הנתבע ותובע בשל כך פיצויים בסך 17,040 ₪ בגין הלנת השכר למשך 24 שבועות של תשלום המקדמה ו-146,970 ₪ בגין הלנת השכר של תשלום שכר הטרחה הכולל עד הגשת ההיתר.

בית הדין קמא התייחס לטענה זו וכתב כך (עמוד 23 מפסק הדין):

> לאור העובדה שהיה ויכוח בין הצדדים לגבי שיעור השכר בפרויקט י', ולגבי שיעור השכר ומועד התשלום בפרויקט פ', וטענות שני הצדדים בעניין זה היו לגיטימיות ולא מופרכות,

משרד ראשי: רח' ברוריה 2, ת.ד. 8178 ירושלים 91080 Main Office: 2 Brurya St. P.O.B 8178 Jerusalem 91080
טל' 02-5371485 Tel פקס 02-5379626 Fax www.eretzhemdah.org beitdin@eretzhemdah.org ע"ר מס' 580120780

Founders: The Bellows Family, Chicago, Illinois

לא מקובל לחייב בתשלום על הלנת שכר (ראו למשל פסקי דין 71089, 72105, 81064 ועוד). כמו כן, הנתבע טען שהפסקת העבודה ע"י התובע גרמה לו נזק שהוא דרש לגביו פיצויים,ולפיכך הוא עיכב את שכרו של התובע כדי לאלצו להשלים את העבודה. אף שאין להצדיק מעשה זה, אין להגדיר עיכוב זה כהלנת שכר, אלא כצעד שנועד להגן על האינטרס שלטעמו מוצדק. על כן, דינה של תביעה זו להדחות.

לא מצאנו פגם בהחלטת בית הדין. על אף העובדה שטענת הנתבע לא התקבלה, אין בכך בכדי לבטל את העובדה המוסכמת שמועדי התשלום לא סוכמו על ידי הצדדים ולמרות זאת התובע התחיל לעבוד על בסיס הנחה שהצדדים יצליחו להגיע לעמק השווה. יודגש, כי התובע ידע שהוא לא יקבל את שכרו בזמן המקובל, ואף הרבה מעבר לכך.

במצב כזה, על אף העובדה שכולם מצרים על כך שהצדדים לא הגיעו לעמק השווה, והמצב הידרדר לכדי תביעות הדדיות בבית הדין, הדבר לא יכול להיחשב כהלנת שכר.

על כן, אנו דוחים סעיף זה בערעור.

יג. פריסת התשלומים

בסעיף 'מועד התשלומים על עבודתו של התובע' בית הדין קמא פסק שמועד התשלום עבור פרוייקט פ' הגיע. עם זאת, בלא לנמק, פרס את התשלום לששה תשלומים שווים לאורך ששה חודשים. ככל הנראה מתוך הנחה שיש חוסר צדק להטיל את התשלום במלואו בפעם אחת.

לאור הימשכות ההליך והזמן הרב שעבר ממועד העבודה של התובע, אנו לא מוצאים לנכון לפרוס את החיוב לששה תשלומים אלא לשני תשלומים בלבד.

לפיכך, על התובע לשלם מחצית מכלל התשלומים שיקבעו בפסק זה בתוך 35 ימים ממועד מתן פסק הדין, ואת המחצית השניה לאחר 30 ימים נוספים.

יד. הצמדה למדד מחירי הצרכן ומדד תשומות הבניה

באופן עקרוני הצמדה למדד המחירים לצרכן (להלן: המדד) מורכבת מבחינה הלכתית, ורבו המחלוקות בנושא זה. אך בנוגע למדד תשומות הבנייה הגישה המקובלת בין הפוסקים היא שיש איסור ריבית בהצמדת חוב למדד תשומות הבנייה, אא"כ מצורף היתר עסקה להסכם. מפני שמדד זה משקף סל מוצרים מאוד מוגבל ואינו משקף את ירידת ערך הכסף כפי שניתן לומר במקרים מסוימים בנוגע להצמדה למדד המחירים לצרכן. (ברית יהודה פרק כ הערה ז, תורת רבית פרק יט סעיף לו, מלוה ה' חלק א' פרק ט סעיף לה, דיני ממונות א פרק ז סעיף ב, עמק המשפט א סוף עמ' רעט, מנחת שמואל [הרב פנחסי] ג עמ' קנד). עיינו בפסק דין ארץ חמדה 82142.

משרד ראשי: רח' ברוריה 2, ת.ד. 8178 ירושלים 91080 Main Office: 2 Brurya St. P.O.B 8178 Jerusalem 91080
טל' 02-5371485 Tel פקס 02-5379626 Fax www.eretzhemdah.org beitdin@eretzhemdah.org ע"ר מס' 580120780

Founders: The Bellows Family, Chicago, Illinois

בנידון דידן, על אף העובדה שהיה ידוע מראש שהפרוייקט יתארך וכן שהתשלום עליו ייפרס לאורך זמן, בהצעת המחיר לא נכתב דבר בנוגע להצמדה למדד מחירי הצרכן או לתשומות הבניה. ממילא, מעיקר הדין אין מקום לתבוע כעת הצמדה למדד.

במידה והיה כאן איחור בתשלום מסיבה שאינה מוצדקת שמהווה עילה לקנוס את הנתבע בתורת קנס, היה מקום להיכנס לסוגיא ההלכתית ולהכריע האם הדבר מותר.

אולם, כפי שציינו לעיל, התארכות ההליך היא תוצאה של הסיכון שלקחו הצדדים על עצמם בהתחלת עבודה בלא הגעה לסיכום על פריסת התשלומים, ולא ניתן להטיל קנס מסוג כזה או אחר על מי מהצדדים בעקבות זה.

על כן, אנו דוחים את הערעור בסעיף זה.

טו. תביעה הדדית בגין לשון הרע

התובע והנתבע תבעו אחד את השני בתביעת פיצויים בגין לשון הרע.

התובע הביא סימוכים לטענתו ממשפטים שכתבו הצדדים במהלך הבוררות אצל הרב עקיבא כהנא, וטען שדברים אלו הוצגו אף בפני פקח הבניה בפרוייקט ואנשים נוספים.

הנתבע מצידו טען שהדברים נכתבו כנגד ההתבטאויות הקשות שהתובע התבטא כנגדו בעצמו במהלך הבוררות. כמו כן הוא טען שהדברים לא הוצגו בפני איש מלבד הדיין הבורר.

הנתבע אף טען כלפי התובע שהוא איים בכך שידבר עליו לשון הרע במחלקת ההנדסה של עיריית העיר ובכך יפגע בפרנסתו.

בית הדין קמא התייחס לדברים וכתב כך:

> לפי ההלכה יש לחייב לפעמים על בושת דברים. במקרה שלפנינו מדובר בהטחת האשמות ועלבונות מצערים, אך הם נעשו בין הצדדים לבין עצמם מבלי שהוכח שהיו אנשים נוספים ששמעו דיבורים אלו, ולא הוכח שנגרם נזק. במקרה כזה לא נהוג לחייב בפיצוי כספי.

נבחן את הדברים על פי פסיקת השולחן ערוך ועל פי החוק.

בשולחן ערוך (חושן משפט סימן תכ' סעיף לח) מובא:

> רקק בחבירו, חייב. אבל רקק בבגדיו, או שביישו בדברים, פטור; ויש לבית דין בכל מקום ובכל זמן לגדור כפי מה שיראו.

כלומר, שעל אף העובדה שלא מדובר בתביעת נזיקין במובן הפשוט של המילה, במצבים מיוחדים יש לבית הדין לגדור ולקנוס כפי שיקול דעתו.

משרד ראשי: רח' ברוריה 2, ת.ד. 8178 ירושלים 91080 Main Office: 2 Brurya St. P.O.B 8178 Jerusalem 91080
טל' 02-5371485 Tel פקס 02-5379626 Fax www.eretzhemdah.org beitdin@eretzhemdah.org ע"ר מס' 580120780

Founders: The Bellows Family, Chicago, Illinois

בנוסף, הצדדים תבעו על בסיס חוק לשון הרע, ואנו סבורים כי במצבים מסויימים יש לחוק זה תוקף גם על פי הלכה מדינא דמלכותא, כך שביכולת בית הדין להפעיל את שיקול דעתו ואף לקנוס על בסיס החוק.

בית הדין קמא שמע את טענות הצדדים, עיין בחומרים, הפעיל את שיקול דעתו ולא התרשם שיש בכך בכדי להצדיק את השימוש בסמכותו להטיל קנס.

היות ואנו יושבים כבית דין לערעורים עילות הערעור כמובא בסדרי הדין באתר בית הדין הן:

אין ערעור אלא על יסוד הנימוקים דלהלן:

(א) טעות בהלכה.

(ב) טעות הנראית לעין בשיקול-הדעת או בקביעת העובדות.

(ג) פגם מהותי בניהול הדיון באופן המשפיע על תוצאות הדיון.'

עיינו בטענות הצדדים בנושא זה.

לא הובאו ראיות לכך שמי מהצדדים נקט בפרסום ברבים של הדברים מעבר לדיין הבורר.

אף שהדבר מצער ומצאנו בדברים אמירות לא ראויות שיש בהן איסור לשון הרע, לא התרשמנו כי נעשתה כאן פעולה נרחבת ומשמעותית של פרסום לשון הרע ולא הובאו על כך ראיות בפני בית הדין קמא, ואף לא בכתבי הערעור.

לפיכך, אנו סבורים שאין מקום להתערב בהחלטת בית הדין קמא שלא להפעיל את סמכותו במקרה זה ולהטיל קנס כספי על מי מהצדדים בגין לשון הרע.

יחד עם זה נחשפנו אף במהלך ההתדיינות מולנו לסגנון פוגעני של הצדדים זה כלפי זה, ואף לסגנון שאינו הולם כלפי בית הדין. אנו קוראים לצדדים לחדול מסגנון זה, כפי מאמר חז"ל במשנה (אבות פרק ד משנה א) – 'איזהו מכובד המכבד את הבריות'.

טז. נזקים עקיפים בעקבות הפסקת העבודה

התובע טען לנזקים עקיפים בעקבות ביטול העבודה.

לטענתו, היות והוא עוסק זעיר, אין ביכולתו לטפל במסירות ביותר מפרוייקט אחד בו זמנית. בעקבות חוסר הבהירות שנוצר נמנעה ממנו עבודה והכנסה של פרוייקטים חדשים במשך ששה חודשים.

סעיף זה לא קיבל התייחסות ישירה בפסק הדין של בית הדין קמא.

בית דין לערעורים עיין בטענה זו ומבלי להיכנס לדיון הוכחות בנוגע לטענת התובע על כך שלא היה ביכולתו לכל משך התקופה הזאת לחפש לקוחות חדשים ולהתחיל עבודות נוספות, אנו סבורים שלא ניתן לחייב את הנתבע לתשלום עבור סעיף זה.

משרד ראשי: רח' ברוריה 2, ת.ד. 8178 ירושלים 91080 Main Office: 2 Brurya St. P.O.B 8178 Jerusalem 91080
טל' 02-5371485 Tel פקס 02-5379626 Fax www.eretzhemdah.org beitdin@eretzhemdah.org ע"ר מס' 580120780

Founders: The Bellows Family, Chicago, Illinois

ראשית כל, גם אם מדובר כאן בנזק, הרי שלא מדובר כאן בנזק ישיר שנעשה על יד הנתבע. לצערנו הרב, ומנסיוננו, כך הן דרכן של תביעות שהן לוקחות מהנפשות הפועלות בהן זמן, טירחה, ממון ועוד.

משהגיע הדבר לפתחו של בית הדין, עלינו לברר אם מדובר בתביעה קנטרנית בה אחד הצדדים התנהג בצורה לא הולמת בעליל, או שמדובר במחלוקת שלצערנו הרב יכולה לקרות, וזה המקרה שלפנינו.

שני הצדדים שותפים לחוסר הבהירות שנוצרה כאן לגבי מועד התשלומים. התובע התחיל בעבודתו מתוך ידיעה שאין בינו לבין הנתבע הסכמה לגבי מועד התשלום, ממילא מדובר בסיכון.

על כן, מבלי להכנס לסוגיית מניעת רווח ו"גרמא בנזיקין", הרי שלא ניתן להטיל את התוצאות של חוסר הבהירות על הנתבע בלבד.

על כן, אנו דוחים את ערעור התובע בסעיף זה.

יז טענת הנתבע לנזקי גרמא בפרויקט י'

הנתבע טען לנזקי גרמא בעקבות רשלנות של התובע בתכנון הגדרות בפרוייקט ובניצול חסר של השטח שניתן היה לנצל בפרוייקט י'.

מדובר בתביעות שלא נתבעו בערכאה הראשונה, ולא ניתן לכלול אותן במסגרת עירעור.

תביעת הרשלנות בתכנון הגדרות לא נתבעה כלל.

תביעת אי ניצול השטח הוזכרה בכתב התביעה המקורי, אולם לא כתביעה אלא באופן הבא:

> בנוסף קיימת לי הזכות לתבוע בגין 36 מ"ר שנדב התרשל בהיתר לי' בסך של 702,000 ₪. הענין נמצא בבדיקה מול גורמי מקצוע.

הואיל ובכתב התביעה נכתב שהדבר נמצא בבדיקה ולא נתבע בפועל, וכן במהלך הדיון הדבר לא הוזכר, הרי שבפועל הדבר לא הגיע לכלל תביעה, ולכן גם תביעה זו לא יכולה להיכלל בערעור. ככל והנתבע מעוניין להגיש תביעה בעניין, הוא רשאי לפתוח תביעה חדשה במזכירות בית הדין על כל הכרוך בדבר.

לסיכום – בית הדין דוחה את הכללת תביעות אלו בתוך מסגרת הערעור.

יח. הוצאות משפט ונזקים עקיפים בעקבות ניהול ההליך

על אף העובדה שבית הדין מוצא את הנתבע כאחראי העיקרי להפסקת העבודה, אין בכך בכדי לקבוע שעצם ניהול התביעה הוא אשמתו הבלעדית. זאת משום שהצדדים החליטו להתחיל בעבודה, למרות שסעיף משמעותי של פריסת התשלומים לא הוסכם ביניהם. במצב כזה האפשרות שהם לא יגיעו גם בהמשך לכלל הסכמה ויתקיים הליך היא דבר שצריך היה להילקח בחשבון.

משרד ראשי: רח' ברוריה 2, ת.ד. 8178 ירושלים 91080 Main Office: 2 Brurya St. P.O.B 8178 Jerusalem 91080
טל' 02-5371485 Tel פקס 02-5379626 Fax www.eretzhemdah.org beitdin@eretzhemdah.org ע"ר מס' 580120780

Founders: The Bellows Family, Chicago, Illinois

לאור זאת צדק בית הדין קמא בכך שהטיל על הצדדים לשאת כל אחד בעלויות ניהול הדיון של עצמו, וכן לשאת במשותף בתשלום אגרת בית הדין.

יש לציין שאת מחצית מאגרת בית הדין הנתבע כבר שילם לתובע. לכן אין צורך בתשלום נוסף על סעיף זה.

יט. השיקים

בתאריך 08/2/24 חייב בית הדין קמא את היזם לשלם סך 12,000 ₪ עבור פרויקט י׳ וסך 49,700 ₪ עבור פרוייקט פ׳. כמו כן חייב את היזם להשתתף בהוצאות המשפט של האדריכל ולשלם לו על כך 1,065 ₪. בד בבד בית הדין קמא חייב את התובע לתת לנתבע קבצים עם התוכניות של שני הפרוייקטים כשהן פתוחות לשימושו. את שאר התביעות ההדדיות בית הדין קמא דחה.

לאחר מתן פסק הדין, הנתבע הביא למזכירות בית הדין ארץ חמדה גזית בירושלים שיקים בהתאם לסכומים ולמועדי התשלום שנקבעו על ידי בית הדין קמא.

משהנתבע לא העביר את התשלום על פרוייקט י׳ לתובע, בתחילת חודש ספטמבר 2024 הגיע התובע למשרדי בית הדין וקיבל את כל השיקים של הנתבע. כמו כן ביצע הפקדה של חלק מהשיקים בסך 16,238 ₪.

הנתבע פנה למזכירות בית הדין מיד עם היוודע לו דבר ההפקדה של השיקים וביקש לקבל חזרה את השיקים ואת הכסף שהופקד בחשבון מעבר לסכום אותו בית הדין לערעורים חייב אותו לשלם.

בתאריך 4 בנובמבר 2024 הוציא בית הדין לערעורים החלטה לפיה על התובע להשיב את השיקים שלקח, וכן את יתרת הכסף שהפקיד לחשבונו על סך 1,178 ₪.

התובע מילא את החלטת בית הדין, החזיר את השיקים למזכירות בית הדין ואף העביר שיק נוסף לפקודת הנתבע על סך 1,178 ₪.

השיקים כולם מוחזקים במזכירות בית הדין.

לאור מתן פסק הדין, מזכירות בית הדין תקרע את כלל השיקים שברשותה, כולל השיק על סך 1,178 ₪ לפקודת הנתבע. סכום זה יופחת מהסכום שיוטל על הנתבע לשלם.

כ. סיכום

הנתבע חייב לשלם סך של 54,670 ₪ בתוספת מע״מ כחוק בסך 9,294 ₪ עבור עבודתו בפרוייקט פ׳. מהסכום הנ״ל יש להפחית 3,850 ₪ בגין חובתו של התובע לשלם עבור שירותיו של מהנדס הרישוי.

בנוסף, מסכום זה יש להפחית סכום של 1,178 ₪ כנגד יתרת הסכום שהופקדה לחשבון התובע לאחר מתן פסק הדין הראשון בערעור על פרוייקט י׳.

משרד ראשי: רח׳ ברוריה 2, ת.ד. 8178 ירושלים 91080 Main Office: 2 Brurya St. P.O.B 8178 Jerusalem 91080
טל׳ 02-5371485 Tel פקס 02-5379626 Fax www.eretzhemdah.org beitdin@eretzhemdah.org ע״ר מס׳ 580120780

Founders: The Bellows Family, Chicago, Illinois

סך הכל על הנתבע לשלם לתובע סכום של 58,936 ₪.

כא. החלטות

1. הנתבע חייב לשלם לתובע סך של 58,936 ₪ עבודתו בפרוייקט פ'.
2. הנתבע ישלם לתובע סכום זה בשני תשלומים שווים:
   הראשון, על סך 29,468 ₪ בתוך 35 ימים ממועד מתן פסק דין זה.
   השני, על סך 29,468 ₪ בתוך 65 ימים ממועד מתן פסק דין זה.
3. שני הצדדים רשאים לבקש מבית הדין תיקון טעויות חישוב והתייחסות לסעדים שלא נדונו בפסק הדין, וזאת בתוך 14 יום מהתאריך הנקוב על פסק הדין.
4. לא ניתן לערער על החלטה זו.
5. אין צו להוצאות.

בזאת באנו על החתום כו חשוון תשפ"ה 27 לנובמבר 2024

_____	_____	_____
הרב עידו הבר – דיין	הרב יוסף כרמל – אב"ד	הרב אסף הר נוי - דיין

משרד ראשי: רח' ברוריה 2, ת.ד. 8178 ירושלים 91080 Main Office: 2 Brurya St. P.O.B 8178 Jerusalem 91080
טל' 02-5371485 Tel פקס 02-5379626 Fax www.eretzhemdah.org beitdin@eretzhemdah.org ע"ר מס' 580120780
Founders: The Bellows Family, Chicago, Illinois